

NASZ PATRON SZKOŁY

Józef Klemens Piłsudski

(5 XII 1867 - 12 V 1935)

„Dał Polsce wolność, granice, moc i szacunek”.

Młodość i zesłanie

Urodził się 5 grudnia 1867 roku w majątku Zułów. Był czwartym dzieckiem Józefa i Marii z domu Billewicz. Miał jedenaścioro rodzeństwa. Przodkowie Piłsudskiego wywodzili się rodu szlacheckiego, osiadłego na Wileńszczyźnie co najmniej od XVII wieku.

Model dworku Piłsudskich w Zułowie. Tu urodził się Józef Piłsudski.

W 1875 roku, po pożarze Zułowa i utracie rodzinnego majątku, rodzina Piłsudskich zamieszkała w Wilnie. Dwa lata później Józef, nazywany w rodzinie Ziukiem, został uczniem I gimnazjum w Wilnie¹. W szkole po raz pierwszy doświadczył niewoli, w jakiej znajdowała

się Polska od blisko wieku. Językiem wykładowym był rosyjski, a nauczyciele, w większości Rosjanie, szykanowali uczniów za publiczne mówienie po polsku. 1 września 1884 roku, w wieku 42 lat, zmarła Maria Piłsudska. Ziuk miał wówczas 17 lat i rozpoczął ostatnią klasę gimnazjalną. Śmierć matki dziesięciorga dzieci, była ciosem dla całej rodziny Piłsudskich. Rok później Józef zdał egzamin maturalny

Józef Piłsudski jako uczeń z religii, matematyki, łaciny i greki otrzymał oceny dobre, z historii – ocenę bardzo dobrą, z rosyjskiego – dostateczną. Po maturze zaczął studiować medycynę na Uniwersytecie Charkowskim. Pomyślnie ukończył pierwszy rok studiów i latem 1886 roku wyjechał na wakacje do Wilna. Studia zamierzał kontynuować na Uniwersytecie w Dorpacie, nie było mu to jednak dane. 22 marca 1887 roku został aresztowany pod zarzutem udziału w przygotowaniach do zamachu na cara Aleksandra III. Został skazany na pięć lat zesłania.

¹ A. Lenkiewicz, Naczelnik wodzowie II Rzeczypospolitej, Wrocław 1996, s. 9.

Po powrocie z Syberii do Wilna w 1892 roku Piłsudski zaangażował się w walkę o niepodległość Polski².

W walce o niepodległość

W 1893 roku Józef Piłsudski wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej. Wszedł do władz PPS na Litwie, a w 1894 roku został członkiem Centralnego Komitetu Robotniczego PPS, kierującego tą partią. W dziejach PPS Piłsudski odegrał rolę wyjątkową, która polegała właściwie na samodzielnym kierowaniu tą partią przez dłuższy czas. Zainicjował również wydawanie „Robotnika”, głównego organu PPS³.

W 1899 roku Piłsudski wraz ze świeżo poślubioną Marią Juszkiewicz zamieszkał w Łodzi. Największy pokój wynajmowanego mieszkania przeznaczono na tajną drukarnię. 22 lutego 1900 roku wtargnęli do niego żandarmi carscy i przypadkowo odkryli poszukiwaną drukarnię PPS. Piłsudski został natychmiast przewieziony do Warszawy i uwięziony w słynnym X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej. Groził mu wysoki wyrok. Zaczął więc symulować chorobę psychiczną i po pewnym czasie władze rosyjskie zdecydowały o przeniesieniu go do szpitala św. Mikołaja Cudotwórcy w Petersburgu, skąd udało mu się zbiec do zaboru austriackiego⁴.

W czasie rewolucji 1905 roku Piłsudski był twórcą Organizacji Bojowej PPS, a następnie organizował ruch niepodległościowy w Galicji. Po wybuchu I wojny światowej, w 1914 roku – na rozkaz Piłsudskiego – wyruszyła z Krakowa na ziemie zaboru rosyjskiego pierwsza kompania kadrowa, za którą do Królestwa wkroczyły kolejne oddziały strzeleckie. Jesienią 1914 roku toczyły one

Związek Strzelecki – ćwiczenia w Zakopanem 1913 r.
na czele kolumny J. Piłsudski (z lewej)

² M. Gałęzowski, Marszałek Józef Piłsudski (1867-1935), Kraków 2013, s. 2-3.

³ A. Dziurok, M. Gałęzowski, Ł. Kamiński, F. Musiał, Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918-1989, Warszawa 2010, s. 12.

⁴ M. Gałęzowski, dz. cyt., s. 4.

pod komendą Piłsudskiego, ciężkie walki z wojskami rosyjskimi. Józef Piłsudski był wówczas dowódcą I pułku piechoty, który następnie został przekształcony w I Brygadę

Józef Piłsudski

dowódca I Brygady Legionów, 1916 r.

Legionów Polskich⁵.

Jeszcze w 1915 roku zaczął wstrzymywać werbunek do Legionów i tworzyć Polską Organizację Wojskową. Domagał się od Niemiec i Austro-Węgier powołania rządu polskiego. Żądania te formułował coraz bardziej stanowczo po upadku caratu w Rosji w marcu 1917 roku. Kiedy zaborcy odrzucili postulaty Piłsudskiego wezwał legionistów do odmowy złożenia przysięgi na wierność sojuszowi z tymi państwami, za co został aresztowany i osadzony w twierdzy w Magdeburgu⁶.

Naczelnik odrodzonej Polski

Po klęsce Niemiec i Austro-Węgier w I wojnie światowej Józef Piłsudski został uwolniony z niemieckiego więzienia i 10 listopada 1918 roku wrócił do Warszawy. Rada Regencyjna powierzyła mu dowództwo nad Polską Siłą Zbrojną oraz urząd Naczelnika Państwa. Wkrótce po objęciu władzy Naczelnik Państwa powołał pierwszy rząd niepodległej Polski i obwieścił oficjalnie na arenie międzynarodowej powstanie państwa polskiego⁷. W tym okresie najwięcej uwagi poświęcił obronie odzyskanej przez Polskę niepodległości. Jako Naczelnny Wódz Wojska Polskiego Józef Piłsudski zorganizował w 1919

DODATEK NADZWYCZAJNY.

Powrót komendanta Piłsudskiego

Dziś o godz. 7 m. 30 zrana pociągiem pośpiesznym z Berlina przybył do Warszawy komendant Józef Piłsudski.

Przed dworcem od wczesnej godziny na przyjazd komendanta oczekiwały: komenda naczelną P. O. W. i Zarząd Zrzeszenia b. Wojskowych Polskich. Na pół godziny przed przybyciem pociągu zajął samochodem członek Rady regencyjnej Zdzisław ks. Lubomirski z adiutantem swym rotmistrzem Rostworowskim.

Na dworcu powitali kom. Piłsudskiego i pułkownika Sosnkowskiego: naczelnik komendant P. O. W. Witold Koc krótkim żołnierskim raportem i kapitan Krzaczynski imieniem Zrzeszenia b. wojskowych Polskich.

Po odebraniu raportów przywitał się kom. Piłsudski z regentem ks. Lubomirskim, z którym odjechał na krótką konferencję.

⁵ A. Dziurok, M. Gałęzowski, Ł. Kamiński, F. Musiał, dz. cyt., s. 12.

⁶ A. Lenkiewicz, dz. cyt., s. 25-27.

⁷ K. Jurek, A. Łynka, Historia Polski. Przewodnik, Poznań 2010, s. 196.

roku zbrojny opór przeciwko najazdowi bolszewickiemu. W czasie wojny polsko-rosyjskiej odniósł wiele zwycięstw. Dowodził w rozstrzygającej o losach wojny i niepodległości Polski, zwycięskiej Bitwie Warszawskiej w sierpniu 1920 roku, która przeszła do historii jako "Cud nad Wisłą". W tym też roku został mianowany Pierwszym Marszałkiem Polski⁸.

Po zakończeniu wojny o granice Rzeczypospolitej Józef Piłsudski nadal zajmował stanowisko Naczelnika Państwa. 14 grudnia 1922 roku przekazał władzę pierwszemu prezydentowi Polski – Gabrielowi Narutowiczowi. Zamordowanie prezydenta kilka dni po objęciu przez niego urzędu wstrząsnęło Piłsudskim. Pół roku później zrezygnował ze wszystkich sprawowanych funkcji⁹.

Marszałek zamieszkał ze swoją drugą żoną, poślubioną w 1921 roku, Aleksandrą z domu Szczerbińską oraz córkami – pięcioletnią Wandą i trzyletnią Jadwigą – w podwarszawskim

Sulejówku. Żył bardzo skromnie. Emeryturę przyznaną z racji zajmowanego wcześniej stanowiska przekazywał na czele społeczne i kulturalne. Mimo odosobnienia w Sulejówku Piłsudski nie stał się osoba prywatną. Utrzymywał kontakty z dawnymi żołnierzami Legionów Polskich, wśród których cieszył się niezwykle autorytetem, niespotykanym w dziejach państwa polskiego. Wypowiadał się publicznie na temat bieżących wydarzeń. Krytykował politykę zagraniczną władz oraz niestabilną sytuację w kraju.

J. Piłsudski z żoną Aleksandrą i córkami:

Wandą i Jadwigą, ok. 1926 r.

Wraz ze swoimi zwolennikami uważał, że w Polsce należy przeprowadzić sanację, czyli „uzdrowienie” stosunków w państwie¹⁰.

Na czele państwa

„I staję do walki, tak jak poprzednio, z głównym złem państwa: panowaniem rozwydrzonych partii i stronnictw nad Polską, zapominaniem o imponderabiliach, a pamiętaniem tylko o groszu i korzyści”.

J. Piłsudski w wywiadzie dla "Kuriera Porannego"
z dnia 11 maja 1926 r¹¹.

⁸ Tamże, s. 203.

⁹ Tamże, s. 200.

¹⁰ M. Gałęzowski, dz. cyt., s. 14.

¹¹ <http://www.jpilsudski.org/artykuly-histeryczne-pilsudski>

Niepokoje społeczne, rosnąca liczba bezrobotnych i kryzys gospodarczy spowodowały, że Piłsudski, cieszący się ogromnym poparciem i poważaniem społeczeństwa, zażądał złożenia władzy przez gabinet Wincentego Witosa. Kiedy jednak jego apele nie odniosły skutku 12 maja 1926 roku na czele wiernych sobie oddziałów Marszałek wkroczył do Warszawy i po trzydniowych walkach zmusił do ustąpienia zarówno rząd jak i gabinet prezydenta Stanisława Wojciechowskiego. Nie przyjął jednak nominacji na ten urząd - świadomy jego ograniczonych kompetencji odmówił przyjęcia tej godności. Objął natomiast tekę ministra spraw wojskowych, przewodniczącego Rady Wojennej i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych. Sprawował również dwukrotnie urząd premiera - w latach 1926 - 1928 i 1930¹².

Marszałek J. Piłsudski na Kasztance przyjmujący defiladę na Placu Saskim
w Warszawie w czasie obchodów Święta Niepodległości, 1927 r.

Od początku 1935 roku stan zdrowia Józefa Piłsudskiego systematycznie się pogarszał. Marszałek nie dopuszczał do siebie lekarzy i nie było wiadomo na co jest chory. Zbadano go dopiero 25 kwietnia. Diagnoza brzmiała jak wyrok – rak wątroby. Na początku maja Marszałek poprosił o przewiezienie go do Belwederu. Tam 12 maja 1935 roku zmarł. Jego śmierć zaskoczyła cały naród. Jego pogrzeb stał się ogromną manifestacją narodową oddającą hołd zmarłemu Marszałkowi. Został pochowany w krypcie św. Leonarda w Katedrze na Wawelu, obok pokoleń królów i najwybitniejszych Polaków. Serce zaś zgodnie

¹² D. Nałęcz, T. Nałęcz, Józef Piłsudski – legendy i fakty, Warszawa 1986, s. 246-251.

z pozostawionym przez niego testamentem umieszczono w srebrnej urnie i przewieziono do Wilna, gdzie spoczęło w grobie jego matki, na cmentarzu "na Rossie"¹³.

Podsumowanie

Marszałek Józef Piłsudski – genialny dowódca, wybitny strateg i polityk - to jedna z najwybitniejszych postaci w historii Polski. „Dał Polsce, wolność, granice, moc i szacunek”¹⁴ – te słowa wypowiedziane przez prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego w dniu pogrzebu Józefa Piłsudskiego, znakomicie charakteryzują rolę Marszałka w dziejach naszego kraju. Piłsudski sformułował koncepcję walki zbrojnej o niepodległość w czasie, gdy wiarę w jej odzyskanie podzielała jedynie znikoma część społeczeństwa polskiego.

Jako Naczelnik Państwa rozpoczął proces odbudowy państwowości polskiej oraz Wojska Polskiego. Skutecznie poprowadził wojsko do wojny o granice wschodnią Rzeczypospolitej. Zwycięstwo w tych zmaganiach, których kulminacyjnym momentem było odparcie najazdu bolszewickiego, zdecydowało o bycie młodego państwa. Po wyborze Gabriela Narutowicza na stanowisko prezydenta RP przekazał mu władzę. Po zamordowaniu prezydenta Piłsudski na znak protestu odszedł z życia politycznego. Do władzy wrócił po przewrocie majowym w 1926 roku. Obalenie legalnych władz i walki, które przyniosły ofiary, są do dziś krytykowane. Wtedy jednak znaczna część społeczeństwa, rozczarowana ówczesną sytuacją polityczną, poparła działania Piłsudskiego.

Marszałek rządził Polską dziewięć lat. Dał jej niezależną politykę zagraniczną, czyniąc Rzeczpospolitą liczącym się państwem w Europie. Kiedy zmarł, żegnało go zjednoczone w żałobie wielonarodowe społeczeństwo II Rzeczypospolitej. Wybitny polski historyk i żołnierz Legionów, Henryk Wereszycki, powiedział, że ma negatywną opinię o Piłsudskim jako dyktatorze, zaraz jednak dodał: „*Całość jego życia musi się ocenić pozytywnie. To był dar boży dla narodu polskiego*”¹⁵

¹³ E. Kozłowski, Józef Piłsudski w opiniach polityków i wojskowych, Warszawa 1985, s. 41-42; M. Gałęzowski, dz. cyt., s. 22-23.

¹⁴ M. Gałęzowski, dz. cyt., s. 1.

¹⁵ Tamże, s. 24.

BIBLIOGRAFIA

Dziurok Adam, Gałęzowski Marek, Kamiński Łukasz, Musiał Filip, Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918-1989, Warszawa 2010.

Gałęzowski Marek, Marszałek Józef Piłsudski (1867-1935), Kraków 2013.

Historia Polski. Przewodnik, Poznań 2010.

Kozłowski Eugeniusz, Józef Piłsudski w opiniach polityków i wojskowych, Warszawa 1985.

Lenkiewicz Antoni, Naczelnik wódzowie II Rzeczypospolitej, Wrocław 1996.

Nałęcz Daria, Nałęcz Tomasz, Józef Piłsudski-legendy i fakty, Warszawa 1986.

<http://www.jpilsudski.org/artykuly-histeryczne-pilsudski>